

Protocol

Winter- en voorjaarsstelling knobbelzwanen

Laatste update: mei 2026

Faunabeheereenheid
Zuid-Holland

Inleiding

Sinds 2006 worden knobbelzwanen geteld op de derde zaterdag van januari. Vanaf 2014 is de Jagersvereniging gestopt met het aansturen van deze telling. Het tellen van de knobbelzwanen is in een aantal provincies echter nog steeds noodzakelijk. Daarnaast worden de knobbelzwanen geteld op de eerste zaterdag van april. Dit telprotocol is opgesteld om de jaarlijkse tellingen te standaardiseren en te vergemakkelijken.

Het doel van de telling is het zo goed mogelijk vaststellen van de grootte van de minimale populatie knobbelzwanen in de provincie. Dit protocol is gebaseerd op de instructies die de Jagersvereniging in 2012 heeft opgesteld en daarbovenop gaat het uit van het gebruik van een registratiesysteem. Provincies die gebruik maken van een ander registratiesysteem kunnen dit protocol gebruiken met aanpassingen betreffende het registratiesysteem.

De uitvoering

Uitvoerende partijen

Faunabeheereenheden (FBE's)

De FBE zet de telling op in haar provincie, analyseert de gegevens en zorgt dat de uitslag bekend wordt gemaakt. De FBE communiceert naar de WBE-telcoördinatoren en/of -faunacoördinatoren over deze telling. Hierbij refereert de FBE aan het meest actuele telprotocol dat terug te vinden is op de website.

Wildbeheereenheden (WBE's)

De WBE voert de telling uit en heeft de coördinatie binnen haar werkgebied. De verantwoordelijkheid ligt bij de telcoördinator, of, bij het ontbreken hiervan, bij de faunacoördinator. Voor het gemak gebruikt dit protocol hierna alleen de term telcoördinator.

De telcoördinatoren zijn gemachtigd de telling voor te bereiden, tellers aan telsectoren te koppelen en de telling af te sluiten. Zij zijn namens de WBE de verantwoordelijke voor de uitvoering van de telling. Daarnaast zijn de telcoördinatoren het aanspreekpunt voor de FBE.

Voor aanvang van de telling verspreiden de telcoördinatoren de kaarten van de telsectoren en koppelen zij in Avimap de tellers aan de telsector zodat er via Avimap geteld kan worden. Ook zorgen zij ervoor dat alle instructies helder zijn voor de tellers. De telsectorkaarten kunnen vanuit Dora of Avimap (Sovon) worden geprint of als PDF worden gedownload.

Uitvoering

Datum en tijdstip

De wintertelling wordt jaarlijks gehouden op de derde zaterdag van januari, aanvang 09.30 uur. De voorjaarstelling wordt jaarlijks gehouden op de eerste zaterdag van april, aanvang 09.30 uur. Om dubbeltellingen te voorkomen is het essentieel dat alle telgroepen tegelijk beginnen met de telling.

Telgebied

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de winterpopulatie is het van belang dat er oppervlakte dekkend wordt geteld. Om dit te realiseren telt de WBE haar gehele werkgebied, zowel binnen de bebouwde kom (stadszwanen) als in de jachtvelden en ook in buitengebieden niet behorende tot de jachtvelden (zoals grote wateren). Het is de verantwoordelijkheid van de WBE dat het hele werkgebied geteld wordt.

Telsectoren

Het werkgebied van de WBE wordt opgedeeld in telsectoren. Van tevoren maakt de WBE afspraken met de terreinbeherende organisaties (TBO's) over wie welke gebieden gaat tellen. Indien de TBO zelf niet kan tellen wordt aan de WBE toegang tot het betreffende TBO terrein verleend.

De te tellen sector moet zo groot zijn dat een team van tellers ongeveer 2 tot 2,5 uur nodig heeft om de sector te tellen. De grootte van de telsector hangt sterk af van de zichtbaarheid in het gebied. Knobbelswanen kunnen op grote afstand, met behulp van een goede telescoop/verrekijker, goed worden waargenomen. Omdat de tellers bekend zijn met het gebied en de zwanen 's winters samenkomen op bekende plekken, kunnen de telgroepen in korte tijd een groot gebied tellen.

In veel gevallen is het mogelijk om dezelfde telsectoren te gebruiken als voor de Zomertelling. Als deze sectoren te klein zijn, kunnen er ook meerdere aangrenzende sectoren aan een telgroep worden gekoppeld. Houdt hierbij rekening met de voorgeschreven 2 tot 2,5 uur per sector.

Avimap instellingen in Dora

Om tellers toegang te geven tot hun telsectoren in Avimap koppelt de FBE de telcoördinatoren via hun waarnemerscode aan alle telsectoren van hun WBE. Vervolgens kunnen de telcoördinatoren de tellers via hun waarnemerscode koppelen aan de telsector die zij gaan tellen. Indien tellers van TBO's geen Sovon account hebben wijst de telcoördinator hen hier tijdig op en zorgt de TBO ervoor het account tijdig aan te maken.

Telploegen en benodigheden

- 2-4 personen per telsector
- Verrekijker of telescoop
- Smartphone of tablet
- Blanco A4 met potlood voor het geval Avimap niet werkt

De telploegen bestaan uit één chauffeur (goed bekend met de omgeving), één ervaren teller/jager (tevens goed bekend met de omgeving) en eventueel één of meerdere (minder ervaren) medetellers. Door ervaren tellers te koppelen aan minder ervaren tellers blijft de kwaliteit van de telling gewaarborgd, maar wordt het draagvlak van de telgegevens door de variëteit in de achtergrond van tellers groter. Dat resulteert niet alleen in extra telvrijwilligers maar het creëert ook betrokkenheid van lokale organisaties zoals vogelwerkgroepen, bij de inspanningen die de WBE's leveren. Iedere teller moet een (goede) verrekijker of telescoop bij zich hebben om knobbelzwanen op (grote) afstand te kunnen herkennen. Verder is een telefoon of tablet nodig voor het vastleggen van de telling. Iedere telploeg wordt door de telcoördinator van tevoren voorzien van een kaart met de telsectoren.

Registratie tijdens het tellen

Voor het vastleggen van de waargenomen zwanen wordt door **alle** tellers de app Avimap gebruikt op smartphone of tablet. Het vastleggen van de exacte locatie van de zwanen is belangrijk; de smartphone of tablet moet dan ook toestaan dat de locatie gebruikt wordt.

Knobbelzwanen worden alleen genoteerd als ze binnen de grenzen van de telsectoren zitten. Als er geen knobbelzwanen gezien zijn in de telsector, dan wordt in de opmerking genoteerd dat er geen waarnemingen waren.

Controle en verwerking van de data

De telcoördinator heeft twee weken de tijd om de in Avimap ingevoerde getelde knobbelzwanen te controleren op volledigheid en juistheid. Wanneer alle sectoren zijn gecontroleerd geeft de telcoördinator dit door aan de FBE.

De FBE begint met de gegevensanalyse en het streven van de FBE is om een maand na de laatste WBE-controle een overzicht klaar te hebben. Dit overzicht wordt naar alle WBE's gestuurd en op de website van de FBE gepubliceerd.